

A múlt héten volt szerencsém egy nyilvános beszélgetésen részt venni, amelynek témája a ma is jól bevált és kiválóan működő politikai gyakorlat volt: egyének, csoportok, művek elítélő, kategorizáló megbélyegzése, azaz kistemplizése a társadalomból. Amit ezen az eszmecserén elmondtam, illetve mindazt, ami általa felmerült bennem, röviden összefoglalom.

Embernek ember által történő megbélyegzése egyidős az írott történelemmel. Az ókorban még a tényleges helyzet jelölésére szolgált: a rabszolgát bélyegezték meg, méghozzá olyan feltűnő helyen, hogy általa még az esetleges szökés is elvesztette értelmét. Ugyancsak ebből az időből származik a leprások jól látható megbélyegzése, hogy ne tudjanak a tömegben elkeveredni. A középkor két legkedveltebb - immár nem testi, hanem ideológiai - billege a boszorkányság és az eretnekség vádja volt. Ezek már bárkire, különösebb bizonyítási eljárás nélkül ráfoghatók voltak, és életveszélyes következményekkel jártak. Itt már a bélyeg sokkal inkább a stempliző hatalom szándékát, semmint valóságot jelzett, ezáltal a modern kori, állami szintű bélyegzés első, bátortalan megnyilvánulásainak tekinthetők. Afféle ujgyakorlatok a XX.-XXI. század cédulázási nagyiparához.

Noha ma a magyar társadalom jelentős hányada visel homlokán valami nem kért bélyeget, mégis Szabó Dezső (1879-1945) példáját érzem a legjellemzőbbnek: élete során bélyegek imponáló sorát ütötte rá a hatalom, legkevésbé sem törődve azzal, hogy esetleg egyik-másik eleve kizárja egymást. Minden tanári állomása más bélyeget jelentett: a püspöki székhelyen, Székesfehérváron (1907) vallásgyalázónak minősítették, a zsidó szellemiségű Nagyváradon (1908) antiszemitának, Sümegen (1913) felforgatónak, a korlátolt léghőmérsékletű Ungváron (1915) hazaárulónak, mivel franciatanár lévén, a világháború éveiben is az "ellenséges" francia irodalom nagyszerűségét tanította a gimnáziumban. (Kis híján haditörvényszék elé került "ellenséges propaganda" miatt.) 1919-ben, Az elsodort falu megjelenését követő hetekben Lukács György népbiztos újra elővette az antiszemita kártyát: Szabó Dezsőnek bujkálnia kellett. A keresztény kurzus berendezkedését követően Pekár Gyula államtitkár úr kommunistának minősítette őt, mert írni és publikálni mert ama bizonyos 133 nap alatt is. Börtönnel fenyegették, egzisztenciálisan ellehetetlenítették, emigrációba kényszerült. A 30-as években, mivel nem szimpatizált a nyilasokkal, nem fogadta Szálasit, megintcsak hazaáruló, sőt zsidóbérenc lett belőle: a nyilasok be is lőttek lakása ablakán. Mindez nem zavarta a berendezkedő kommunista pártállamot abban, hogy Szabó Dezsőt par excellence fasiszta írónak minősítse, igaz, később már megelégedtek vele kapcsolatosan a radikális, illetve szélsőséges stempli alkalmazásával. Ez a bélyeg a mai napig rajta is van.

Hogy miért éppen őt bélyegezték ennyire tele? Azért, mert - Fülep Lajos találó kifejezésével élve - "igazságmániákus" volt. És a mindig hazug, mindig korrupt, mindig sunyi hatalom számára nincsen nagyobb szélsőség, mint az igazság kimondása. Ez így volt akkor is, és pontosan így van ma is: ha következetesen igazat mondassz, és a figyelmeztetések ellenére kitartassz igazad mellett, nyomban szélső-ségesnek minősülsz. Sokat tudna erről be-szélni például Németh László is.

A megbélyegzés napjainkban tömeges ugyan, de már messze nem életveszélyes állapot - (kivéve a nagyszerű USA-t, és az általa fenntartott guantanamoi koncentrációs táborát, ahol könnyen vonhat halált maga után a terrorizmus pusztító feltételezése is) -, mindenesetre életnehezítő, érvényesülést gátló, lerázhatatlan, levakarhatatlan felcímkézést jelent, amely a felcímkézett társadalmi kirekesztéséhez vezet. A kialakult közéleti játékszabályok szerint

ugyanis a megbélyegzés célja kizárólag az, hogy a megbélyegzettől határolódjanak el a hatalom kedvezményezettjei: a média, a gazdaság, a pénzvilág, a művészeti élet hangadói. Ezáltal a megbélyegzett légüres térbe kerül, kirekesztődik az életből, és noha még dobog a szíve, olyan, mintha már eltemették volna. Mintha már nem is lenne: emlegetni, meghívni, idézni, ismerni, visszaköszönni nem szabad és politikailag nem korrekt.

Kikerülhetetlenül adódik a kérdés: mit tehetünk a megbélyegzés ellen? Szerintem sokkal egyszerűbb az ellene való harc, mint első pillanatban tűnik. A megbélyegzés mindig hazugság, mert hamis címké-vel való manipulálást jelent. Veszélyessé akkor válik, ha túl hihető, ami a címkén van, ám ha nyilvánvalóan nem az, akkor csak azok veszik figyelembe, akik felragasztották. Ha a közértben csemegeuborkát keresek, de meglepve látom, hogy a CSEMEGEUBORKA feliratot a céklás- üvegekre ragasztották, nyilván nem veszem meg. Szólok vagy nem szólok az eladóknak - ez már mentalitás kérdése -, hogy tévesen címkézett árut raktak ki, de az biztos, hogy immár tekintet nélkül a felíratra, addig keresgélek a polcon, míg rá nem találok az uborkára. És pontosan ezt az eljárást ajánlom megbélyegzett honfitársainkkal való érintkezés esetében is. A hatalom azt várja el mindenkitől, hogy határolódjon el a megbélyegezettől, de mi ne tegyük ezt! Mi ne lássuk meg rajta a pe-csétet, köszönjünk neki, fogjunk vele kezét, és demonstratívén öleljük őt magunkhoz, üzenve ezzel a hatalomnak: mi másik csa-patban játszunk, a te billogodat a mi értelmünk annullálja.

A lényeg a következő: nem kell elhinni a bélyeget, és bátran azt kell mondani, hogy nem igaz! Ez az ember nem szélsőséges, hanem szelíd, jóindulatú, bölcs és következetes. Ez az ember nem rasszista, hanem hazájáért joggal aggódó magyar. Ez pedig nem kirekesztő, egyszerűen csak az igazságot keresi. Ehhez persze kell egy valamiféle intellektuális bátorság, ami - elismerem - ma nem jellemzi a magyar közéletet, és hiánya sajnos kedvez a bélyeget osztogatóknak. Pedig tetszik ez sokaknak vagy nem, de a gyávaság a legnagyobb bűn, ami elmúlt százéves történelmünk legtöbb tragédiáját okozta.

Két szempontra szeretnék még rámutatni e társadalmi szintű bélyegzés kapcsán. Az egyik az, hogy nemcsak megbélyegezettek vannak ma, de megbélyegezhetetlenek is. (Hallottak-e már önök háborús bűnös izraeli katonáról például? Mindenesetre, hogy német, szerb, afgán vagy iraki ilyenről többet hallottak, azt biztosra veszem.)

Végezetül megjegyzem, van egy bélyeg, amelynek viselését őszintén ajánlom mindenkinek, miközben magamat is áltatom azzal, hogy viselője lehetek. Ibsen Peer Gynt-jében a sorsot megjelenítő Gomböntő figyelmeztet rá, hogy élni csak egyféle- képpen hasznos és érdemes, úgy, hogy az ember "homlokán hivatása jegyével, ahogy Istene teremtette meg őt" megy végig az életén.

Ha ez a jegy ott ragyog rajta, biztos, hogy célba talál. Csakhogy ezt a jegyet nem a kormány adja.

Szócs Zoltán